

Inhoud

Inleiding: een zionistische droom is werkelijkheid geworden 9

1. Du bist ein Jude 13

2. David Ben Gurion 17

3. Yitschak Rabin 25

4. Keerpunt 39

5. De Zesdaagse Oorlog 43

6. De bezetting 55

7. Gaza 63

8. Palestijns verzet 67

9. De Jom Kipoeroorlog 71

10. Camp David 79

11. Menahem Begin 87

12. Aref-al-Aref 93

13. Veranderingen in Israël onder Likoeid 95

14. De eerste Libanese oorlog 99

15. Rabbijn Meir Kahane 109

16. Vredesstemmen 113

17. Arabieren en Palestijnen in Israël	119
18. De Palestijnse straatveger	131
19. Russische immigratie	133
20. De Verenigde Staten en Israël	143
21. De Beta Israël (Falasha's)	155
22. Palestijns geweld in en buiten Israël	161
23. München, 1972	167
24. Vormen van protest	173
25. De vrouw van de minister en de Holocaust	183
26. Israël en de Holocaust	187
27. Nederland en Israël	191
28. De hightech-motor van de Israëlische economie	201
29. Lastige diplomaten	207
30. Israël: een democratische theocratie	211
31. Gaza	217
32. Benjamin Netanyahu	221
Conclusie	227
Verklarende woordenlijst	239
Register	241

Inleiding: een zionistische droom is werkelijkheid geworden

‘Als u het wilt, dan is de stichting van een Joodse staat in Palestina geen droom.’ Dit is een van de bekendste uitspraken van Theodor Herzl, de grondlegger van het politieke zionisme. In deze paar woorden gaf hij in 1897 tijdens het eerste zionistische congres in Bazel, dat hij had georganiseerd, uiting aan zijn overtuiging dat de droom werkelijkheid kon worden. In zijn dagboek schreef hij na het congres de volgende profetische woorden: ‘In Bazel heb ik de Joodse staat gesticht. Als ik dat vandaag hardop zou zeggen zou ik overal worden uitgelachen. Over vijf jaar, misschien vijftig jaar, zullen we de Staat zien.’

Precies vijftig jaar later, op 29 november 1947, aanvaardde de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties het delingsplan voor Palestina. Dat plan, kort na de Holocaust, behelsde de stichting van een Joodse staat naast een Palestijnse in het Britse mandaatgebied over Palestina. De Joodse staat die Herzl voor ogen stond, was een multi-pluralistische democratie waarin Joden en Arabieren gelijke rechten hadden. Deze gedachte legde hij in 1902 neer in zijn boek *Altneuland*. Herzl stond een soevereine Joodse staat in Palestina voor ogen waarin Joden en Arabieren op voet van gelijkheid en in harmonie co-existeerden. In zijn gedachtewereld was destijds, toen het Palestijnse nationalisme ontwaakte, echter geen plaats voor Palestijnse onafhankelijkheid in Palestina.

Het virulente antisemitisme in Oost-Europa, dat tijdens de Holocaust zijn barbaarse hoogtepunt had bereikt, vormde de drijfveer van Herzl om voor het Europese Jodendom een vluchthaven in een onafhankelijke, weerbare, democratische Joodse staat te garanderen. De droom van Herzl is realiteit geworden. De veilige vluchthaven voor Joden die de idealist Herzl voor ogen

stond, is echter achterhaald. De profeet van de Joodse staat had de felle weerstand van de Palestijnse bevolking in Palestina tegen de stichting van een Joodse staat in het hart van de islamitische wereld niet voorzien en wellicht uit onwetendheid over het gebied ook niet kunnen bevroeden.

Sinds de stichting van de staat Israël in 1948 is het land verwikkeld geweest in drie grote oorlogen met Arabische buurlanden en een aanhoudend explosief conflict met de Palestijnen. Egypte, Syrië, Jordanië en Palestijnse strijdgroepen vielen de Joodse staat aan, die op 15 mei 1948 door Israëls eerste premier, David Ben Gurion, was uitgeroepen.

Tijdens de bestandsovereenkomsten een jaar later bleek het grondgebied van Israël als gevolg van de oorlogshandelingen aanzienlijk groter dan was voorzien in het delingsplan voor Palestina van de Verenigde Naties.

De bestandlijnen met Egypte, Syrië en Jordanië die in 1949 waren overeengekomen werden door Israël weggevaagd tijdens de Zesdaagse Oorlog in juni 1967. Israël voelde zich in die dagen bedreigd door Egypte en Syrië en voerde met opmerkelijk succes een preventieve oorlog. Het Israëlsche leger veroverde tijdens een bliksemoftensief de Sinaïwoestijn, de Syrische Golanhoogvlakte en de Westelijke Jordaanoever, inclusief Oost-Jeruzalem.

Op Grote Verzoending 1973 lanceerden Egypte en Syrië een goed gecoördineerde aanval, die Israël totaal verraste. De minister van defensie, generaal Moshe Dayan, de veldheer tijdens de oorlog van 1967, voorzag wegens het aanvankelijke succes van de twee Arabische legers, zelfs het einde van 'het Derde huis'. (Tweemaal werd een Joodse staat eerder verwoest: door de Perzen in 586 voor de gewone jaartelling en door de Romeinen in 63 na de gewone jaartelling.)

De oorlog van 1973 legde door de bemiddeling van de Amerikaanse president Jimmy Carter de grondslag voor de Israëlisch-Egyptische vrede in 1979, zonder een oplossing te forceren voor het nijpende Palestijnse vraagstuk. Het aanvankelijk seculiere zionisme heeft een messiaanse symbiose ondergaan als gevolg van de zege in 1967, die Judea, Samaria – de Bijbelse benaming

voor de Westelijke Jordaanoever – en Oost-Jeruzalem, inclusief de Tempelberg en de Klaagmuur, onder Israëlish bestuur bracht. Zonder zich er rekenschap van te geven dat het koloniale tijdperk voorbij was, heeft Israël na 1967 door de stichting van nederzettingen de facto een annexatiepolitiek in bezet gebied gevoerd. Vermenging van messiaans zionistische, nationalistische en veiligheidsoverwegingen heeft het Palestijnse nationalisme in het defensief gedrongen. Twee grote Palestijnse opstanden, in 1987 en 2002, hebben weliswaar de internationale emotionele steun voor de Palestijnse zaak vleugels gegeven, maar hebben de uitbreiding van de Israëlische greep op de Westelijke Jordaanoever niet kunnen stoppen.

Onder invloed van de oorlogen en het Palestijnse verzet in al zijn vormen, heeft de Israëlische politiek een sterke zwenking naar rechts gemaakt. Hierdoor is de democratie die Theodor Herzl voor ogen stond onder zware druk komen te staan. Het is een tragische paradox dat over de bevrijdende zege in 1967 de schaduw van moreel verval viel.

De stemmen die na 1967 waarschuwd voor ondermijning van de democratie en hoge Joodse waarden heb ik een stem gegeven in dit boek. Het is ook mijn stem.

De kwaliteit van de Israëlische democratie is afhankelijk van de oplossing van de Palestijnse problematiek. Israël staat voor de keus om een Palestijnse staat naast zich te dulden of om te vervallen in een apartheidsstaat, waarvan de contouren zich in bezet gebied reeds aftekenen. Volgens Yoav Galant, de Israëlische minister voor bouwnijverheid in de nationalistische regering van Benjamin Netanyahu, betekent dit dat er binnen tien jaar zeven miljoen Joden zullen heersen over zeven miljoen Palestijnen in een eenheidstaat van de Middellandse zee tot de rivier de Jordaan. Een voor hem onaanvaardbare gedachte. Is dit het prille begin van een heroriëntatie van de anti-Palestijnse Israëlische politiek in nationalistische kringen?

Er is voor het Israëlische leiderschap moed nodig en inzicht in de internationale verhoudingen om een grote stap terug te doen. Het handhaven van de democratie is na mislukking van

onderhandelingen met de Palestijnen de duurzaamste veiligheidsgrens voor Israël. Zorgwekkende fascistoïde ideeën dringen reeds in de politiek en de samenleving door. Anno 2016 is dat Israëls grootste uitdaging. De Israëlische orde staat wegens de nog onbesliste botsingen tussen de seculiere levensopvatting en het messiaanse zionisme onder grote druk.

Met de opkomst van ISIS, de vijandschap van de Palestijnse islamitische Hamas in de Gazastrook en de zwaarbewapende Hezbollah in Libanon is het geen eenvoudige opgave voor Israëlische politieke en militaire leiders om de Palestijnse problematiek los te zien van de regionale politieke ontwikkelingen.

Israël moet zich er echter rekenschap van geven dat er een rechtstreeks verband bestaat tussen zijn internationale positie en de Palestijnse problematiek. Het is de plicht van Israël om de ogen niet te sluiten voor het effect van zijn politiek en militaire acties op de Joodse diaspora. Antizionisme en antisemitische lijken in Europa synchroon te gaan lopen.

Israël is een succesverhaal. Een land dat zich ondanks oorlogen en de absorptie van grote immigratiegolven uit de Arabische wereld en de vroegere Sovjet-Unie heeft ontwikkeld tot een bloeiende technologische economie. Een laboratorium van innovatie en cultuur. Leunend op een atoomarsenaal, een superieure luchtmacht, de modernste onderzeeërs en een uitstekend bewapend en getraind leger is Israël tegen de achtergrond van de chaos en verdeeldheid in de Arabische wereld veiliger dan ooit.

Deze superlatieven vertolken de waarheid van Israël zoals ik die ervaar. Ik besef echter de relatieve betekenis van deze observaties.

1. Du bist ein Jude

Op jeugdige leeftijd heb ik besloten om journalist te worden. Ik wilde de wereld verkennen om te kunnen doorgronden waarom Joden werden vervolgd. Toen ik vijf jaar was, moest ik met mijn vader, moeder en zusje onderduiken om aan de dood in een naziconcentratiekamp te ontsnappen. Deze episode heeft mijn leven bepaald en mij uiteindelijk als correspondent naar Israël gebracht.

‘Du bist ein Jude.’ Ik wist op zevenjarige leeftijd dat deze woorden uit de mond van een Duitse soldaat de kracht van een doodsvonnis hadden. Voordat we gingen onderduiken had mijn moeder me bezworen dat ik nooit, maar dan ook nooit, mocht zeggen dat ik een Jood ben. De Duitse soldaat die in 1944 op de boerderij in ‘t Zand waar ik was ondergedoken werd ingekwartierd kon uit mijn kleine donkere gestalte opmaken dat ik onmogelijk de zoon kon zijn van mijn struise rossige pleegmoeder en oudere pleegvader. Ik herinner me dat hij mij op een vrij vriendelijke toon riep en me met een snel gebaar op zijn schoot zette. Ik schoot als een haas weg toen hij plotseling tegen mij zei : ‘Du bist ein Jude.’ Ik verstopte me uit angst op de grote boerderij. Ik denk ergens hoog op de hooiberg in het midden van de stolpboerderij. Hoe lang ik me verborgen hield, herinner ik me niet. Toen ik weer in de gang langs de koeien liep, riep de Duitse soldaat me weer. Weer nam hij me op zijn schoot. Uit zijn borstzak haalde hij een portefeuille en daaruit een foto waarop ik drie blonde meisjes zag. ‘Das sind meine Töchter,’ zei hij. ‘Gehe.’ Ik begreep het intuïtief. ‘Ik rende weg maar verstopte me niet. Ik begreep dat de soldaat de foto van zijn dochters had laten zien om me duidelijk maken dat hij geen kwaad in de zin had, dat hij me niet zou verraden. De ‘goede’ Duitser redde mijn leven.

Ik voel diep in mij dat dit ‘wonder’ bepalend is geweest voor de keuzes die ik later heb gemaakt. Daar op die boerderij in de eindeloze vlakte van de polder is het begrip ‘Jood’ in me gebrand, hoewel ik ten tijde van de ontmoeting met de Duitser katholiek

werd opgevoed. Mijn Joodse bewustzijn kreeg na de oorlog vleugels toen ons kleine gezin, vader, moeder en zusje, zich herenigde in Amersfoort, mijn geboorteplaats. Ik heb het in die duistere jaren op de boerderij goed gehad. Ik bewaar er goede herinneringen aan: het spelen met de dieren, de geur van het hooien, de woeste wolkenpartijen waarin ik, liggend in het gras, sprookjes zag. De oorlog is voor mij echter ná de oorlog begonnen. Regelmatig bracht de postbode bevestigingen van het Rode Kruis van de moorden in een concentratiekamp, op mijn oma, mijn tantes, neven en nichten. Familie die ik niet heb gekend, maar die deel uitmaakte van het vooroorlogse leven van mijn vader en moeder. De hoop op leven stierf op de deurmat. Hun verdriet was intens. Ik zag en voelde dat. Het besef dat het overgrote deel van mijn familie was afgeslacht in de naziconcentratiekampen heeft mijn in de onderduik opgeroepen Joodse bewustzijn versterkt. Ik kon niet aanvaarden dat Joden om hun Jood-zijn werden vermoord. Wat moest ik met die gevoelens doen? Het antwoord kwam toen in 1948 de staat Israël werd gesticht. Ik was toen elf jaar. Ik zat aan de radio gekluisterd. Ik gloeide van trots dat uit de gruwelen van de Holocaust de Joodse staat verrees, een land, zo voelde ik het, waar Joden zich tegen het kwaadste kwaad konden verdedigen. Dat is het moment geweest waarop ik besloot ernaartoe te gaan. Een jongensdroom ook. Maar er was meer dan alleen die op Zion gerichte emotie. Ik wilde begrijpen waarom Joden waren vergast. Wat voor krachten er aan het werk waren geweest. Ik las toen al kranten. Op mijn dertiende verjaardag, mijn bar mitswa, kreeg ik van mijn ouders een abonnement op de *Nieuwe Rotterdamse Courant*, waarvan ik later correspondent in Israël zou worden. Toen ik na het volbrengen van het Amersfoorts Lyceum voor de dienstplicht was opgeroepen vroeg een hoge officier me na de rekrutentijd waarom ik officier in het Nederlandse leger wilde worden. 'Ik ben van plan later naar Israël te gaan en daar kan mijn militaire kennis van pas komen,' antwoordde ik eerlijk. De officier, een majoor geloof ik, keek me verbaasd aan. 'Je moet toch begrijpen dat wij geen officieren voor het Israëlsche leger opleiden.' Tot mijn grote verbazing werd ik wel uit een grote lichter

voor de officiersopleiding geselecteerd. Dat ging zo in Nederland destijds. Israël werd toen nog bewonderd en was geliefd. Een andere verklaring heb ik niet voor mijn opzienbarende selectie.

Na mijn dienstitijd heb ik mijn zoektocht naar de verborgen waarheid van het slechte voortgezet. Ik wilde het politieke en emotionele krachtenveld in de wereld ontdekken en doorgronden. Ik koos voor een studie internationale betrekkingen aan L'institute d'études politiques in Parijs en na volbrenging de studie daar zette ik mijn zoektocht voort aan de John Hopkins University in Bologna. Die jaren zijn belangrijk geweest voor mijn vorming. Het opsnuiven van kennis ging gepaard met vriendschappen met studenten uit alle werelddelen. Dat was voor mij de 'echte' universiteit. Mensen.

Na mijn studie werd ik eerst algemeen verslaggever en een jaar later parlementair verslaggever bij *Het Parool*, een verzetskrant waar ik me, zo dacht ik, goed zou thuis voelen. Ik kon er eigenlijk niet goed wennen. De Nederlandse politiek kon me niet boeien omdat ik er overheen keek naar de grotere nieuwsstromingen in de wereld.

Met een schat aan opgebouwde relaties besloot ik als freelance-journalist naar mijn jeugdbestemming, Israël, te gaan. Ik voelde me er rijp voor.

Daar gaat dit boek over. In de 37 jaar, van 1965 tot 2003, die ik als correspondent voor de *NRC*, de radio en andere media werkte, heb ik Israël zien veranderen van een idealistische naar een harde materialistische samenleving. Kan een Joodse correspondent, met zo'n verleden, met zo'n harstocht voor Joodse vrijheid en zelfverdediging, objectief, berichten? De vraag is gerechtvaardigd en vaak gesteld. Mijn antwoord is 'ja.' Dat kan. Juist daardoor ben ik in conflict gekomen met de ombuiging van een laat ik het 'een eerlijk zionisme' noemen naar een messiaans geïnspireerde zionistische staat. Ik ben loyaal gebleven aan wat naar mijn opvattingen een humanistisch, sociaal, Israël zou moeten zijn. De werkelijkheid zoals die zich voor mijn ogen ontpopte is anders. Wat de achtergronden en argumenten ook zijn, de overheersing van de Palestijnen, de lange ontkenning

van Palestijnse rechten vreet als zoutzuur aan de Israëlische waarden, aan de democratie.

Israël is ten tijde van mijn correspondentschap een ander land geworden. Misschien is het een onvermijdelijk proces dat laat zien dat het argument van de stichters van het zionisme en Israël dat het herboren Joodse land een lichtend voorbeeld voor de wereld moest zijn te hoog gegrepen was. Ik weet ook wel waarom. Joden zijn ook in de gedaante van Israëli's gewone mensen met goed en slechte kanten, met naastenliefde en heerszucht. Door het Israëlische drama zo intens te beleven heb ik mijn zoektocht naar de waarheid begrepen. Ik ben op de mens gestuit.